

Αναδιφώντας το χθες (166)

1821: η Ιστορία είναι σοβαρή υπόθεση για να την εμπιστευτούμε σε μη ιστορικούς (II)

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ

Συνεχίζουμε τα αφιερώματα στην επανάσταση του 1821, που ξεκινήσαμε την περασμένη εβδομάδα. Το κείμενο των σημερινών «Αναδιφώσεων» έχει ηλικία ακριβώς 35 ετών, όταν διατελούσα αναπληρωτής δάσκαλος στην Καρωτή (φωτογραφία σε εκδρομή διάσχισης του φαργαγιού του Πετρέ). Τη χρονιά εκείνη κατά τη δοξολογία του εορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου στον Μητροπολιτικό Ναό, ο τότε βουλευτής της δεξιάς είχε πάρει ετσιθελικά τον λόγο, μετά τον καθηγητή που εκφώνησε τον πανηγυρικό λόγο της ημέρας, και τον είχε κατηγορήσει για κομματική προπαγάνδα, επειδή κατά τη γνώμη του έκανε σκόπιμες παραλείψεις. Όταν τις επόμενες μέρες οι συνδικαλιστικοί φορείς υπερασπίστηκαν τον συνάδελφό τους, ο βουλευτής τους υπέβαλε τέσσερα ερωτήματα, στα οποία ποτέ δεν απάντησαν. Το έπραξα εγώ, έχοντας πλήρη άγνοια κινδύνου, υπερασπίζοντας τον συνάδελφο, αφού άλλωστε τα λεγόμενά του δεν απείχαν απ' όσα διδάσκαμε και διδάσκουμε και σήμερα στα σχολεία. Εννοείται ότι ο αειμνηστός βουλευτής ποτέ δεν ανταπάντησε, το έκαναν όμως αντ' αυτού τα φερέφωνα του, ανυπόγραφα, όχι βέβαια με ιστορικά επιχειρήματα αλλά με ύβρεις. Ήταν η εποχή που μια εκλείψασα τοπική εφημερίδα έγραφε σε τίτλο της «Να φύγει ο αναρχικός δάσκαλος από τα σχολεία»!

γυρνώντας μου, τιμητικά νομίζω: «Μου φαίνεται ότι είσαι χειρότερος πέτσακας από τον πατέρα σου!» Σήμερα ξαναβλέποντας το κείμενο, θεωρώ ότι διατηρεί την αξία του, αφού τους ίδιους ιστορικούς μύθους εξακολουθούν να διδάσκουν αρκετοί εκπαιδευτικοί, που ποτέ δεν είχαν την ευκαιρία να τύχουν σοβαρών ιστορικών σπουδών. Τέτοιων σπουδών, που να κατανοήσουν ότι η εκμετάλλευση του παρελθόντος για τους οποιουδήποτε λόγους (εθνικιστικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς και άλλους) δεν προάγει την ιστορική σκέψη και αυτοσυνειδησία. Παραθέτω στη συνέχεια το κείμενο αυτούσιο.

Εξυπακούεται ότι η «αναίδειά» μου εκείνη, για την οποία ποτέ δεν μετανιώσα, είχε συνέπειες στην υπηρεσιακή μου πορεία κι ότι επίσης ο συνάδελφος τον οποίο υπερασπίστηκα δε σήκωσε ποτέ το τηλέφωνο να μου απευθύνει ένα ευχαριστώ, συμπαραστεκόμενος έτσι στον συμπαραστάτη του. Να αναφέρω με την ευκαιρία την έκπληξη του μακαρίτη Στέλιου Καλαϊτζάκη όταν του πρότεινα τη δημοσίευση του κειμένου στην εφημερίδα του και την χωρίς χρονοτριβή προσανατολισή μου προς την άλλη τοπική, τα «Ρεθεμνιώτικα Νέα», στην οποία τελικά δημοσιεύτηκε σε δύο συνέχειες. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο είχαμε γνωριστεί με τον Γιάννη Χαλκιαδάκη, ο οποίος, αφού με προειδοποίησε κι εκείνος για τα μέλλοντα να συμβούν, μου έδωσε το χέρι, λέγοντάς μου, τιμητικά νομίζω: «Μου φαίνεται ότι είσαι χειρότερος πέτσακας από τον πατέρα σου!» Σήμερα ξαναβλέποντας το κείμενο, θεωρώ ότι διατηρεί την αξία του, αφού τους ίδιους ιστορικούς μύθους εξακολουθούν να διδάσκουν αρκετοί εκπαιδευτικοί, που ποτέ δεν είχαν την ευκαιρία να τύχουν σοβαρών ιστορικών σπουδών. Τέτοιων σπουδών, που να κατανοήσουν ότι η εκμετάλλευση του παρελθόντος για τους οποιουδήποτε λόγους (εθνικιστικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς και άλλους) δεν προάγει την ιστορική σκέψη και αυτοσυνειδησία. Παραθέτω στη συνέχεια το κείμενο αυτούσιο.

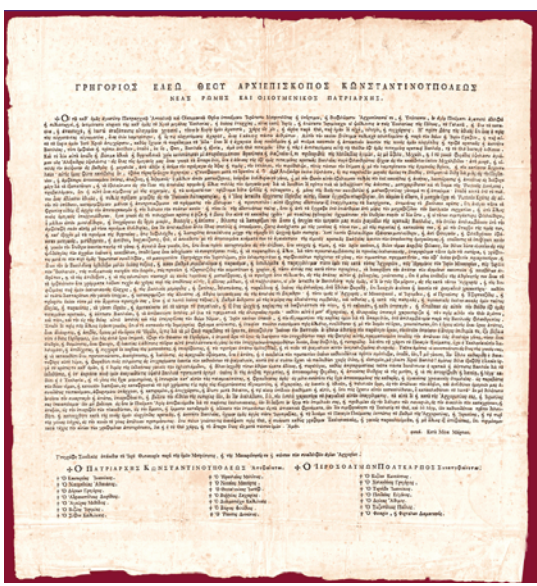
«Μετά τη γνωστή του ενέργεια στις 25 του περασμένου Μάρτη, οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι του νομού Ρεθύμνης Γιάννης Κεφαλογιάννης προσπάθησε να δικαιολογήσει τη στάση του υποβάλλοντας τέσσερα ερωτήματα. Στη μεταγενέστερη επιστολή του στις 2 Απριλίου ανακοινώνοντας την παραπομπή του θέματος στη Βουλή, έπεσε σε δύο ακόμη αποπήματα: αποκάλεσε τους συνδικαλιστικούς εκπροσώπους

Ευτυχώς αυτό το δεύτερο πρακτικά έγινε: οι σύλλογοί μας διεκδίκησαν το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης του ομιλητή-μέλους και τον κάλυψαν πρακτικά. Περίμενα τέσσερις μέρες να διαβάσω στις τοπικές εφημερίδες κάποια τεκμηριωμένη απάντηση στην πρό(σ)κλήση του κυρίου Κεφαλογιάννη. Και πρέπει να ομολογήσω, περίμενα κάτι τέτοιο να γίνει από κάποιο καθηγητή του ιστορικού τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής. Φαίνεται όμως ότι οι -κατά θέση- ειδήμονες ασχολούνται με σοβαρότερα ζητήματα και ότι δεν θεωρήσαν το συγκεκριμένο επεισόδιο αφορμή για το άνοιγμα ουσιαστικής συζήτησης. Έτσι εγώ, με μόνη βοήθεια τη βιβλιογραφία επιχειρώ παρακάτω να απαντήσω στα τέσσερα ερωτήματα, ελπίζοντας το τόλμημά μου αυτό να αποτελέσει αφορμή για το άνοιγμα μιας ουσιαστικής συζήτησης σε θέματα που ο πιο κατάλληλος χώρος διαπραγματεύσεώς τους δεν είναι σίγουρα οι εκκλησίες! Προκαταβολικά ζητώ τη συγγνώμη των αναγνωστών για την μεγάλη έκταση του δημοσιεύματος, όμως στην Τουρκοκρατία και στην επανάσταση του '21 ως με πιστεύουν δεν συζητιούνται στο πόδι...

1. Να ξεχάσουμε ότι ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄ ήτο το πρώτο θύμα του ξεσηκωμού του Έθνους με τον αποτρόπαιο απαγχονισμό του; ρωτάει οι κοινοβουλευτικοί μας εκπρόσωποι. Βέβαια στο σημείο αυτό του ξεφεύγει μια ακυριολεξία ή ίσως ένα ακόμα απόπημα: ασφαλώς και ο Πατριάρχης δεν ήταν το πρώτο θύμα του ξεσηκωμού. Θυμίζω μόνο τις θανατώσεις Φαναριωτών στις 24 του Μάρτη του 1821 στην Κωνσταντινούπολη αλλά και τις κατά εκατοντάδες εκτελέσεις όσων Ηπειρωτών, Θεσσαλών, Μακεδόνων και Βουλγάρων βρίσκονταν εκεί. Το δεύτερο και σημαντικότερο κύμα διωγμών ξεκίνησε στην 1^η Απριλίου και ήταν στις 10 του ίδιου μήνα που ο Γρηγόριος απαγχονίστηκε στη μεσαία εξωτερική πύλη του Πατριαρχείου. Αλλά μήτε και την τιμή του πρώτου ιερωμένου-θύματος της επανάστασης αποδίδει η ιστορία στον Γρηγόριο: ο πρώτος ιερωμένος που απαγχονίστηκε ήταν ο «καλόκαρδος... φιλανθρωπιστάτος και φιλομουσστάτος πάντων των αρχιερέων», ο Εφέσου Διονύσιος Καλλιάρης».

Αλλά μήπως κατά βάθος ο βουλευτής μας, θέλοντας να εξάρει τον ρόλο του Πατριάρχη, ξεπερνά τα όρια της ιστορικής ακριβολογίας; Δυστυχώς ούτε και αυτό συμβαίνει. Ο ρόλος του Γρηγορίου Ε΄, έστω και αν ο απαγχονισμός τον ηρωοποίησε, παραμένει ιστορικά διαφορετικός. Να θυμίσουμε επιγραμματικά του δυο αφορισμούς του στους Σουλτάνους (24-12-1820 και 4-1-1821), τον αφορισμό των πρώτων ελλήνων περιοδικών της διασποράς «Λόγιος Ερμής» και «Καλλιόπη», το μίσος και τους αφορισμούς του

Και γιατί στα 1797 να εκτυπώσει στο Πατριαρχικό Τυπογραφείο και να διανείμει την «Πατρική Διδασκαλία», όπου ανάμεσα σε άλλα παρόμοια διαβάζουμε ότι «ο άπειρος εν ελέει και πάνσοφος ημών Κύριος... ύψωσε την βασιλείαν αυτήν των Οθωμανών περισσότερο από κάθε άλλην, δια να αποδείξει αναμφίβολως ότι θεώ ενέγετο βουλή-ματι; Σ' αυτό το κήρυγμα εθνικής εκμηδένισης

Διόρθωση ημαρτημένων

Στις προηγούμενες «Αναδιφώσεις» υπέπεσα σε σφάλματα, τα οποία είχε την καλοσύνη να μου υποδείξει με παιδαγωγικό τρόπο ο φίλος φιλόλογος καθηγητής Θεόδωρος Πελαντάκης. Τον ευχαριστώ θερμά. Κάθε μας επικοινωνία μου κάνει περισσότερο κατανοητό το λαϊκό απόφθεγμα «Αν δεν έχεις γέρο, αγόραζε να 'χεις». Μου υπέδειξε δηλαδή ότι η Αμπαδιά έχει 12 και όχι 13 χωριά, ότι δηλαδή ο Φουρφουράς ποτέ δεν περιλαμβάνονταν στην ανθρωπογεωγραφική αυτή ενότητα, η οποία εκτείνεται από τον Πλατύ μέχρι τον Κλημαθιανό ποταμό. Κι ακόμη ότι ο Μανουήλ Βερνάρδος (1777-1852, εικόνα) καταγόταν από το Αποσέτι (Πετροχώρι) και όχι από το Βιζάρι. Επίσης ότι στο Κακό Ρυάκι ήταν που είχε σκοτωθεί ο Χάνιαλης και ότι ο τάφος του φιλέλληνα Βαλέστρα (εικόνα) βρίσκεται στο νεκροταφείο του Γάλλου. Θα πρέπει λοιπόν να προσθέσουμε το χωριό αυτό στην προσεχή ιστορική περιήγησή μας της 20ής Ιουνίου, κορωνοϊού επιτρέποντας.

στους εκπροσώπους του νεοελληνικού διαφωτισμού. Αποκορύφωμα όλων αυτών αποτελεί ο αφορισμός του Αλέξανδρου Υψηλάντη, πρωτεργάτη της ελληνικής επανάστασης. Μήπως όμως, διατείνεται μια άλλη ομάδα ιστορικών, όλα αυτά έγιναν για την πρόληψη διωγμών; Αλλά τότε, γιατί τόσα χρόνια πριν (1807) ο Πατριάρχης είχε αποσπάσει τα συγχαρητήρια του Σουλτάνου για την ενίσχυση των αμυντικών έργων της Κωνσταντινούπολης;

ήταν που απάντησε ο Αδαμάντιος Κοραής με την «Αδελφική Διδασκαλία» του στα 1798. Και γιατί ο Πατριάρχης να βοηθήσει στη στρατολόγηση χιλιάδων Ελλήνων που υπηρετήσαν ναύτες στον τουρκικό στόλο, πράγμα που ήταν εντελώς έξω από τα καθήκοντά του, ακόμα και όπως τα εννοούσε η Πύλη; Γιατί να αφοπλίσει τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και να ενισχύει αφειδώς την αυτοκρατορική κάσα; Κλείνοντας την απάντησή μου στην πρώτη αυτή ερώτηση, διαβεβαιώνω τον βουλευτή μας πως μ' ένα απλό ξεφύλλισμα της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους (τ. ΙΒ', σελ. 36) θα μπορούσε πολύ εύκολα να διαπιστώσει το πόσο μεγάλη ζημιά έκανε ο αφορισμός του Πατριάρχη στην επανάσταση της Μολδοβλαχίας, απαρχή της αντίστοιχης ελληνικής». Θα συνεχίσουμε όμως τη δημοσίευση του κειμένου την επόμενη εβδομάδα.

Πρόταση ανάγνωσης

Μια κι μιλάμε για ιστορία και ιστορική συνείδηση, θα πρέπει να τονίσουμε ότι αυτή καλλιεργείται όχι μόνο από την εκπαίδευση αλλά και από την οικογένεια και την κοινωνία συνολικά. Και βέβαια από τους θεσμούς της. Προ καιρού συζητήσα με παράγοντα της Δημοτικής Φιλαρμονικής για την αναγκαιότητα αναδίφησης του αρχείου και συγγραφής της ιστορίας της, που συμπλήρωσε ένα αιώνα ζωής. Η ανάγκη ανάπτυξης ιστορικής συνείδησης ισχύει βέβαια και για άλλους φορείς, για παράδειγμα για τον Σύνδεσμο Διαδόσεως Καλών Τεχνών, που σε εννέα χρόνια συμπληρώνει το ίδιο ορόσημο. Αντίθετα μ' εμάς, στα γειτονικά μας Χανιά η ιστορική συνείδηση περισσεύει και το αποδεικνύει ένας ακούρατος ερευνητής, ο δρ. φιλολόγος και αρχαιολόγος του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης Κ. Φουρνάρης. Το Ιστορικό Αρχείο δεν είναι απλά ένα παράρτημα των Γενικών Αρχείων του Κράτους, όπως τα ΓΑΚ Ρεθύμνου, αλλά το Αρχείο ολόκληρης της Κρήτης και η ιστορία του ενδιαφέρει όλους τους Κρητικούς. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι το βιβλίο εξέδωσε ο «Σύλλογος Φίλων Ιστορικού Αρχείου Κρήτης». Συγχαρητήρια και καλή συνέχεια, Κωνσταντίνε!

Ευχαριστίες

Ο μαθητής μου Μ. Ψιστάκης είχε την καλοσύνη να μου στείλει δύο φωτογραφίες των Σχολών Βαβουράκη, τις οποίες επανειλημμένα έχω χαρακτηρίσει «Μικρό Πολυτεχνείο» του Ρεθύμνου. Η ραγδαία ανάπτυξη της πόλης των δεκαετιών του 1970 και 1980 δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τις σχολές αυτές, που είχαν δύο κλάδους, το Τεχνικό Λύκειο-Τεχνικές Σχολές και τη Σχολή Εργοδηγών. Οι ειδικότητες που προσφέρονταν ήταν Μηχανοτεχνιτών, Ηλεκτροτεχνιτών, Μηχανολόγων Εργοδηγών και Ηλεκτρολόγων Εργοδηγών, ενώ παράλληλα είχαν λειτουργήσει και τμήματα Ελευθέρων Σπουδών (Αγγλικών, Γαλλικών, Γερμανικών και Σχεδιαστών). Ευχαριστώ πολύ τον Μανούσο, ο οποίος διατηρεί στο ίδιο κτήριο κατάστημα ελαστικών αυτοκινήτων και ενδιαφέρεται για την ιστορία του, και παρακαλώ κάθε αναγνώστη που διαθέτει φωτογραφίες και αρχαιολογικό υλικό να μου τα δανείσει, προκειμένου να συνηρμήσουμε τη μνήμη τους.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031